

25-jarig jubileum John van Ruiten 'Beheersing fytosanitaire risico's wordt hét item komende tien jaar'

Directeur Keuringen van Naktuinbouw John van Ruiten begon 25 jaar geleden zijn loopbaan bij Naktuinbouw. Hij kijkt terug op een periode met grote veranderingen: mondialisering van de handel en het bedrijfsleven en flinke organisatieveranderingen.

John van Ruiten kijkt echter vooral vooruit: "Fytosanitaire aspecten en plantengezondheid waarborgen wordt wereldwijd nóg belangrijker."

"Ik begon mijn carrière in een spectaculaire periode. De bloemisterij- en boomkwekerijsector kenden dubbele groei cijfers. De hele wereld kwam opeens dichterbij. Alles was nieuw. Voor mij, maar ook voor de sector." Na dertig jaar EEG, kwam er in 1992 nieuwe Europese regelgeving voor het produceren en verhandelen van planten en zaden. De

binnengrenzen van de Europese Unie vervielen in 1993.

"Europese besluitvorming gaat langzaam en bureaucratisch. Maar als er eenmaal iets besloten is, dan kunnen bedrijven zich er wél op inrichten", stelt John van Ruiten. "Zoets als de introductie van vrijer handelsverkeer binnen de EU heeft natuurlijk een geweldig positieve impact gehad voor onze sector."

Praktijkervaring inbrengen
Naktuinbouw is één van de partijen die het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ondersteunt bij de advisering van

de Europese Commissie. John van Ruiten neemt onder meer deel aan besprekingen van de comités fruitgewassen, bosbouw en siergewassen. "Wij benaderen wetgeving vooral vanuit de praktijk. De verantwoordelijkheid die het bedrijfsleven kan nemen, proberen we in de richtlijnen te krijgen."

Die kenmerkende Nederlandse aanpak leidde tijdens Van Ruitens loopbaan tot verschillende successen. Met de introductie van de Europese handelsrichtlijnen voor teeltmateriaal van sier-, groente- en fruitgewassen in 1992 bijvoorbeeld, is de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit en gezondheid van het teeltmateriaal bij de leverancier neergelegd. "Een tweede doorbraak van de praktische aanpak was er in 2004, toen de Europese Commissie op aandringen van vooral Nederland besloot dat beproevingszaad van groenten voortaan in de handel mocht komen", zegt Van Ruiten.

Turbulente ontwikkeling
John van Ruiten maakte de fusie mee van NAKB en NAKS in 1993/1994 en die van de nieuwe NAKB met NAKG in 2000. Hij vond het een uitstekende ontwikkeling toen de overheid eind jaren negentig stimuleerde dat keuringsdiensten hun kennis en faciliteiten meer commercieel aanboden aan het bedrijfsleven. En zag tien jaar later diezelfde overheid dit weer terugdraaien; een zelfstandig bestuursorgaan

mag sinds 2007 geen marktgerichte activiteiten ontplooiën. Van Ruiten accepteert het: "De discussie hierover ligt achter ons. Ons profiel van onafhankelijke organisatie is er sterker en helderder op geworden. En wat ik verreweg het belangrijkste vind: de keuringsdiensten hoeven zich niet te beperken tot puur wettelijke controles. We mogen nog steeds het bedrijfsleven stimuleren en ondersteunen om zich te verbeteren."

Vervolg op pag. 2

Ter gelegenheid van het jubileum van John van Ruiten biedt het bestuur van Naktuinbouw hem op 24 september vanaf 16.30 uur een receptie aan. Voor deze receptie bent u van harte uitgenodigd. Aanmelden kan via info@naktuinbouw.nl onder vermelding van 'Receptie'.

In Naktuinbouwnieuws 43:

ALGEMEEN

- **Samenwerking met scholen Kaag en Braassem**
Basisscholen maken kennis met de tuinbouwsector. >>> p.2
- **Nieuwe manager Research & Development en manager Keuringen Groentegewassen**
Korte introductie Michel Ebskamp en Frans Claassen. >>> p.2
- **Erkend leerbedrijf voor laboratoriumstagiaires**
Naktuinbouw gecertificeerd als leerbedrijf voor MLO'ers. >>> p.3
- **Genomineerd als Vakantiewerkgever van het Jaar**
CNV Jongeren kiezen hun favoriete werkgever. >>> p.3
- **Proef navigatiesysteem voor keurmeesters**
Deze zomer draait er een proef met een navigatiesysteem om de reizen zo effectief mogelijk te benutten. >>> p.4
- **Nicolumn**
Waar in een klein land groot moet zijn. >>> p.5
- **Nieuwe bestrijdingsrichtlijn aardappelmoeheid**
Eisen zijn versoepeld, het in de handel brengen nog niet. >>> p.7
- **De juiste formulieren via www.naktuinbouw.nl**
De meest recente versie van formulieren bij aanvragen van bijvoorbeeld kwekersrecht kunt u vinden op de website. >>> p.8

- **Conservation Varieties**
Inventarisatie van rassen naar aanleiding van wijzigingen in de EU-landbouw- en groenterichtlijnen. >>> p.8
- **Automatisering rassenonderzoek**
DUS-onderzoek: Vier digitale systemen gebundeld in één. >>> p.8
- **CPVO-audit bij Naktuinbouw**
Auditoren onder de indruk van expertise Naktuinbouw. >>> p.9
- **Accreditaties behaald**
Naktuinbouw verkreeg dit jaar ISO 17020-accreditatie voor fytosanitaire inspecties. De ISTA-accreditatie werd verlengd. >>> p.9
- **ISTA-congres in Köln**
Verslag van het negenentwintigste congres dat van 16 tot 22 juli plaatsvond. >>> p.10
- **Nieuw kwekersrechtproject in Vietnam**
Naktuinbouw assisteert de Vietnamese overheid bij het project 'Strengthening the PVP-System in Vietnam'. >>> p.12
- **Stuurgroep Kennis & Competentieontwikkeling**
Deze stuurgroep inventariseert alle ideeën, pakt nieuwe initiatieven op en bundelt waar mogelijk. >>> p.13
- **13e Plant Variety Protection Course geslaagd**
De PVP Course (14 tot 25 juni) was een groot succes. Aanmelden voor 2011 is nu al mogelijk. >>> p.13

- **Vacatures**
Er zijn bij Naktuinbouw de volgende vacatures: manager Financiën en Laborant. >>> p.14

- **Kort nieuws en Agenda >>> p.14**

GROENTEGEWASSEN

- **Veldkeuring aspergeplanten**
De eerste veldkeuringen zijn van start gegaan. >>> p.3
- **Op pad met de keurmeester**
Chris Martens over de keuringen van aardbeiplanten. >>> p.6
- **Crumbly fruit**
Toetscentrum Horst heeft een toets ontwikkeld voor de controle op crumbly fruit (korreligheid) in framboos en braam. >>> p.11
- **Detectie van Clavibacter in tomaat**
In samenwerking met Groen Agro Control en de Divisie Plant van nVWA zijn bestaande toetsmethoden verbeterd. >>> p.11

BLOEMISTERIJGEWASSEN

- **Pensionering Jacob de Roo**
Keurmeester Jacob de Roo stopt 1 oktober 2010 na 42,5 jaar dienstverband. >>> p.4

- **Keuringsoverzicht 2009 vaste planten**
Jaarvergadering voor de gewasgroep geïntroduceerd. >>> p.7

- **DNA-database van Phalaenopsis-rassen**
Door de toename van kwekersrechtenaanvragen is een DNA-database voor orchideeënsoorten ontwikkeld. >>> p.10

- **Opleiding Bedrijfshygiëne in Siergewassen**
In navolging op de opleiding Bedrijfshygiëne in Teeltmateriaal nu ook een opleiding voor de Siersector. >>> p.13

- **In memoriam Martien Hertgers**
Voormalig technisch leider chrysanten NAKS overleden. >>> p.14

BOOMKWEKERIJGEWASSEN

- **Pensionering Gerrit Schalk**
Ook na ruim 50 jaar: "Nog zoveel te ontdekken" >>> p.4
- **Aan het woord: Piet Blik**
Lid sectorbestuur Boomkwekerijgewassen >>> p.5
- **Bacterievuurcontroles bijna afgerond**
Controle in het openbaar groen in de twaalf bufferzones. >>> p.6
- **Q-organismen in Boskoop**
Aantasting van de tamme kastanjealwesep (*Dryocosmus kuriphilus*) in vijf tamme kastanjabomen in Boskoop. >>> p.12

Vervolg van pag. 1

John van Ruiten

"Ik hecht zeer aan onze kwaliteitssystemen Elite en Select Plant, NAL en GSPP (Good Seed and Plant Practices). Allemaal vrijwillige kwaliteitssystemen die bedrijven die uitblinken in staat stellen de hoge kwaliteit en gezondheid van hun teeltmateriaal te bewijzen."

Fytosanitaire toekomst

De meest ingrijpende verandering noemt Van Ruiten de toevoeging van fyto-sanitaire taken. Dat begon met de controles voor plantensporendocumenten in 1993, de documenten die partijen planten fyto-sanitair vrijgeven voor de handel binnen EU-lidstaten. Sluitstuk was de overheveling in 2007 van alle fyto-sanitaire controles op import en export vanuit

de Plantenziektenkundige Dienst naar Naktuinbouw, met de bijbehorende twintig medewerkers.

"Fytosanitaire zaken gaan in de toekomst nog veel belangrijker worden", voorspelt Van Ruiten.

"De wereldhandel in plantmateriaal stijgt enorm, maar ook de verspreiding van nieuwe ziekten en plagen. Het besef groeit gelukkig dat het handig en ook veel beter is controle niet te doen bij aankomst, maar aan het begin, tijdens de teelt. Hoe Naktuinbouw zich ook ontwikkelt, meewerken aan fyto-sanitair nog beter gecontroleerde productieprocessen wordt hét item de komende tien jaar.

Nederlandse bedrijven, met hun deelname in Select Plant, Elite en GSPP, zijn daar goed in.

Die hebben de bedrijfshygiëne, hun toetsing in het bedrijf al op orde. Het is mooi om te zien dat systemen die hier ontwikkeld zijn, wereldwijd steeds meer belangstelling krijgen."

25 jaar John van Ruiten

1985 - 1986	Adjunct-directeur NAKS
1986 - 1993	Directeur NAKS
1993 - 2000	Directeur NAKB (na fusie NAKB-NAKS)
2000 - heden	Directeur Keuringen Naktuinbouw (na fusie NAKB-NAKG)

Samenwerking Naktuinbouw met basisscholen

Kaag en Braassem

Samen met de basisscholen uit de gemeente Kaag en Braassem heeft Naktuinbouw een project opgestart om leerlingen uit de groepen 5 en 6 kennis te laten maken met de tuinbouwsector.

Winnaar

Op 23 juni zijn de gekweekte plantjes door Naktuinbouw op de scholen gekeurd. Alle leerlingen ontvingen vervolgens een attentie. Van elke groep ontving de leerling met het best verzorgde plantje en de mooiste aantekeningen de hoofdprijs. Het project is met veel enthousiasme door de leerlingen uitgevoerd. In september/oktober wordt het project herhaald met twee andere scholen uit de gemeente.

Naktuinbouw startte dit project in 2008 en wordt wegens succes twee keer per jaar herhaald. Het project duurt drie dagen en werd dit voorjaar uitgevoerd bij basisscholen 'De Elckerlyc' en 'De Schakel'.

Start project

Op 27 mei bracht een Naktuinbouw-medewerker een bezoek aan de scholen. De leerlingen kregen uitleg over zaad: wat is de oorsprong, uit welke onderdelen bestaat het en hoe reageert zaad onder welke omstandigheden? Na de uitleg gingen de 76 leerlingen zelf aan het werk. Zij kregen potjes met aarde uitgereikt, waarin zij hun erwtenbonen hebben gezaaid. Ze hebben aanwijzingen gekregen hoe de plantjes te verzorgen en hielden een dagboekje bij over de voortgang.

Bezoek aan Naktuinbouw

Op 9 juni brachten de leerlingen een bezoek in Roelofarendsveen. Na een korte presentatie over de werkzaamheden van Naktuinbouw en een uitleg over rassen, bezochten de leerlingen onder meer de kassen, de Moederplantentuin en de proefvelden.

Nieuwe manager Research & Development

Per 1 september versterkt

**Michel Ebskamp als
manager van het team**

Research & Development.

Michel Ebskamp is zijn loopbaan begonnen als onderzoeker in opleiding en post-doc aan de Universiteit Utrecht. Aansluitend heeft hij enige jaren gewerkt als onderzoeker bij Plant Research International, Wageningen UR. Sinds 2002 was hij in dienst bij Genetwister Technologies in Wageningen,

waar hij onder andere heeft gewerkt aan het ontwikkelen van toetsen gericht op oogsttijdstip en bewaarbaarheid van fruit.

Contactgegevens

Michel Ebskamp,
tel. (071) 332 62 37 of e-mail:
m.ebskamp@naktuinbouw.nl

Nieuwe manager Keuringen Groentegewassen

Op 1 september treedt

**Frans Claassen in dienst
als toekomstig manager
van het team Keuringen**

Groentegewassen.

Frans volgt in de loop van 2011 de heer Co Bruin op en zal leiding gaan geven aan een team van twintig keurmeesters en vijf administratief medewerksters. Frans Claassen is de afgelopen zes jaar werkzaam geweest bij Van den Bos Flowerbulbs B.V., recentelijk als manager Operations. Na zijn

afstuderen aan de HAS in Dronten was hij werkzaam in managementfuncties bij diverse bedrijven en organisaties.

Contactgegevens

Frans Claassen,
tel. (071) 332 62 82 of e-mail:
f.claassen@naktuinbouw.nl

Naktuinbouw erkend als leerbedrijf voor laboratoriumstagiaires

Naast stages die op andere afdelingen doorlopen worden, begeleidt het team Gezondheidsonderzoek van Naktuinbouw Laboratoria stagiaires van het middelbaar laboratoriumonderwijs (MLO). Dit voorjaar is Naktuinbouw officieel gecertificeerd als leerbedrijf voor MLO'ers.

Naktuinbouw heeft in de afgelopen jaren een goede relatie opgebouwd met het Regionaal Opleidingscentrum (ROC) in Leiden, dat middelbaar laboratoriumonderwijs aanbiedt. Regelmatig liepen scholieren van dit opleidingsinstituut al stage bij het team Gezondheidsonderzoek als laboratoriummedewerker (MBO-niveau 2/3) of analist (MBO-niveau 4). Met de komst van meer op competentiegericht onderwijs kunnen de stagiaires in de toekomst alleen ondergebracht worden bij erkende leerbedrijven.

Erkenning

Het ROC heeft samen met het kenniscentrum voor Proces- en Algemene operationele techniek, Milieutechniek, Laboratoriumtechniek en Fotonica (PMLF) de mogelijkheden voor een officiële erkenning voor Naktuinbouw bekeken. Het PMLF concludeerde dat Naktuinbouw aan alle certificeringsvoorwaarden voldoet.

Uitgebreide procedure

Naktuinbouw werd beoordeeld op onder meer het inwerkprogramma, de gedragscodes, de manier van evalueren, de bege-

leiding, de wijze waarop de veiligheid wordt gewaarborgd en de verantwoordelijkheden die een student krijgt. Naktuinbouw heeft een gedegen procedure voor het aantrekken en begeleiden van stagiaires

welke de waardering kreeg van het PMLF, zo concludeerden de certificerende instanties. De certificering staat vermeld in de registers www.stagemarkt.nl, www.pmlf.nl, www.ecabo.nl en www.aeqor.nl

Meer certificaten

Het PMLF-certificaat is niet het enige certificaat dat Naktuinbouw heeft als erkend leerbedrijf. Voor stagiaires in de economisch / administratieve beroepen bezit Naktuinbouw sinds 2003 het ECABO-certificaat. Voor stageplaatsen van leerlingen van het middelbaar groen onderwijs is Naktuinbouw eveneens sinds 2003 gecertificeerd door Aecquor. Deze certificeringen worden jaarlijks geëvalueerd en opnieuw toegekend.

Meer weten?

Voor meer informatie over stagemogelijkheden of de behaalde erkenningen kunt u contact opnemen met P&O, tel. (071) 332 61 20 of e-mail: p.en.o@naktuinbouw.nl

Eerste veldkeuringen aspergeplanten van start

In Nederland houdt Naktuinbouw toezicht op de opkweek en in het verkeer brengen van aspergeplanten. Eind juni zijn de eerste veldkeuringen van start gegaan. Ook de intensievere keuringen voor aspergeplanten uit het Select Plant-systeem zijn begonnen.

een onderzoek bij PPO, omtrent de gevoeligheid en schade (dremfels) van aaltjes. Dit onderzoek, gestart in 2008 en mede gefinancierd door het Productschap Tuinbouw, richt zich op twee nematoden: het wortelstiepaaltje (*Pratylenchus penetrans*) en het gele bietencyste-aaltje (*Heterodera betae*).

Promotie

Naast het onderzoek hebben de deelnemers in overleg met Plantum NL en Naktuinbouw besloten om de bekendheid van het Select Plant-programma beter onder de aandacht te brengen bij hun afnemers en de sector. Daartoe worden promotionele activiteiten ontwikkeld, zoals advertenties in vakbladen en het maken van posters / banners. Ook een specifieke website voor Select Plant-asperge is in de maak.

Meer weten?

Meer informatie over Select Plant is te vinden op: www.naktuinbouw.nl/onderwerp/naktuinbouw-select-plant

Naktuinbouw genomineerd als Vakantiewerkgever van het Jaar

Op www.vakantiebaantje.com van CNV Jongeren konden vakantiekrachten hun waardering over hun vakantiebaan én vakantiewerkgever uiten. Naar aanleiding hiervan werd Naktuinbouw, naast vijf andere bedrijven, genomineerd voor de titel Vakantiewerkgever van het Jaar.

Bezoek

Woensdag 11 augustus bezochten de voorzitter van CNV Jongeren en twee vrijwilligers Naktuinbouw. Na een uitleg over de werkzaamheden van Naktuinbouw en de

arbeidsvoorwaarden, werden vier vakantiekrachten bevestigd over onder meer het werk dat zij doen, de werktijden en salaris. Ten slotte leidden de vakantiekrachten de delegatie rond langs hun werkplekken. De groep werd gevolgd door dagblad Trouw.

Uitslag

De CNV Jongeren-delegatie wees na een bezoek aan alle zes genomineerde bedrijven de winnaar aan. Bij het ter perse gaan van deze editie was de uitslag nog niet bekend.

Het totale areaal aspergeplanten bedraagt jaarlijks rond 220 hectare, verspreid over zeventien bedrijven. Een groot deel van het te keuren oppervlak (circa 135 hectare, verspreid over twaalf deelnemers) is aangemeld voor opkweek onder het Select Plant-kwaliteitsmerk. Deelnemers van Select Plant worden beoordeeld volgens de normen die zijn vastgelegd in het specifieke basisvoorwaardenprogramma.

Veldkeuringen

Een team van zeven keurmeesters is eind juni gestart met de veldkeuringen. Minimaal twee keer wordt de opkweek, waarvan het overgrote deel afkomstig is van in Nederland ontwikkelde rassen, beoordeeld op rasechtheid, raszuiverheid, uniformiteit en gezondheid. De percelen die zijn aangemeld voor Select Plant, worden (naast een intensievere keuring) ook bemonsterd en onderzocht op *Fusarium oxysporum* (diverse mogelijke stammen). Deze in de aspergewereld als 'aspergemoetheid' veroorzakende bodemziekte kan de levensduur van een productieteelt aanzienlijk verkorten. Het onderzoek

hiervoor vindt plaats bij Naktuinbouw in een zes weken durende biotoets. Afnemers van plantmateriaal afkomstig van deze onderzochte percelen en geleverd in het Select Plant-systeem, kunnen er van uitgaan dat de planten zijn opgegroeid op *Fusarium*-arme percelen.

Verbeterpunten

In overleg met Plantum NL en de deelnemers wordt doorlopend onderzoek gedaan naar verbeterpunten in het basisvoorwaardenprogramma van Select Plant. Zo worden in de loop van 2010 de eerste resultaten verwacht van

Specialist Boomkwekerijgewassen Gerrit Schalk neemt afscheid

“Nog zoveel te ontdekken”

Gerrit Schalk heeft ruim vijftig jaar werkervaring in de boomkwekerij en neemt na 21 jaar afscheid van Naktuinbouw wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Hij maakte een persoonlijke impressie over zijn fascinatie voor sortimentszaken.

Ik ging 55 jaar geleden mee met mijn vader, die voorlichter was in klein fruit, om aardbeiplanten te steken en bij kwekers te brengen. Vader leerde me toen al dat het ene ras van het andere te onderscheiden was door onder andere de beharing op de bladsteel en de kleur van de bladsteel, of van het blad of aan de bladrand. Het is me dus met de paplepel ingegeven.

Verschillen

In 1963 ging ik aan het werk bij kwekerij de Batterijen te Opheusden, waar hoofdzakelijk vruchtbomen werden gekweekt. Hier leerde ik de verschillen in takstanddikte en kleur van de takken van de rassen. Wat vond ik mezelf oerdom dat de konijnen in de winter de rassen wel kenden. Want waar zij op de boom af het ene ras wel vraten en het andere niet en ze toch geen etiket konden lezen, kon ik dat niet. Dit verschil moest ik ook kunnen vinden. Zo worden er verschillen zichtbaar zoals: lenticellen, beharing, dikte en kleur van de bast en stand en vorm van de knoppen. Op dat bedrijf was ook het bijkantoor van de NAKB (Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor Boomkwekerijgewassen; één van de voorlopers van Nak-

tuinbouw) gevestigd. Van Arie Peters (technisch leider), Gijs Arends en Chris van Valburg (de keurmeesters in die tijd) kreeg ik les om onderstammen uit elkaar te kunnen halen en werden mij de verschillen in de populieren en wilgen aangewezen. Ofwel het keurwerk van het sortiment werd mij geleerd, al twintig jaar voordat ik bij de keuringsdienst ging werken.

Nieuwe selecties

Toen ik in 1972 op de laanboomproeftuin 'De Boutenburg' in Lienden begon, is er elk jaar op het proefplan een hoofdstuk sortimentuitbreiding geweest. Zo begonnen we met zeven verschillende *Aesculus*-soorten met als doel bekendheid te geven van deze soorten en een goede manier van kweken te vinden. Het volgende jaar kwamen er vijf roodbladige en acht groene *Acer platanoides* en vijf *Acer rubrum*-cultivars bij. Veel van de sortimentsbomen die we kweekten, werden door NAKB opgeplant op de vermeerderingstuin in Zeewolde waar in het zogenoemde 'plan Grootendorst' de bomen op oudere leeftijd door de TKC (Technische KeuringsCommissie) beoordeeld werden. Door de TKC zijn er – in de vele

jaren dat er door deze commissie is gewerkt – heel wat nieuwe selecties beoordeeld en op de markt gekomen. Mede door de vermeerderingstuin van NAKB zijn deze soortrecht uitgegeven en in stand gehouden.

Gebruikswaardeonderzoek

In 1995 startten PPO en Naktuinbouw met het gebruikswaardeonderzoek laanbomen in Nederland. Er zijn in 18 gemeenten, verspreid over het hele land, van tachtig verschillende soorten en cultivars bomen uitgeplant, met daarnaast twee referentievelden. De laatste vijf jaar heb ik in Nederland gezocht naar bomen van al deze soorten die 25 of meer jaar oud zijn om deze gegevens met de meetgegevens van de jongere bomen van het onderzoek te bundelen in één geheel.

De reden was dat er veel nieuwe en onbekende soorten en cultivars op de markt kwamen. Deze bomen zijn bij de gemeenten uitgeplant, maar men wist niet wat er uit zou groeien. De ene geeft veel overlast van overhangende en of uitwaaiende takken, de ander drukt het straatwerk op. De volgende geeft veel en of grote vruchten, maar kan niet tegen natte voeten of zeewind.

Veel van dergelijke vragen komen dan te voorschijn als de boom er al staat. Oftewel: "We zijn te laat". Vandaar dat sortimentsonderzoek altijd belangrijk blijft, omdat er ook steeds weer nieuwigheden bijkomen.

Nog veel te ontdekken

In de ruim vijftig jaar dat ik in de boomkwekerij werkzaam ben geweest heb ik al die tijd met sortiment te maken gehad, maar

nog steeds moeten we zeggen: "Wat weten we nu eigenlijk helemaal, er is nog zoveel te ontdekken".

Meer weten?

Dit is een compilatie van de originele impressie van Gerrit Schalk. Het complete verhaal vindt u op de website: www.naktuinbouw.nl/artikel/naktuinbouwnieuws

Minisymposium

ter gelegenheid van afscheid Gerrit Schalk

Op 29 oktober wordt in Roelofarendsveen door Naktuinbouw ter gelegenheid van de pensionering van Gerrit Schalk een minisymposium georganiseerd rond het thema 'een geschied boomkwekerijssortiment voor stedelijke beplantingen'. Het is het werkterrein van de Technische KeuringsCommissie (TKC) en ook van de vakgroep GNL van Stadswerk Nederland. Diverse sprekers zullen hun visie geven op stadsontwikkeling, gebruikswaarde, informatie & communicatie en productie. Uitnodigingen worden door Naktuinbouw verzonden, maar aanmelden is ook mogelijk via info@naktuinbouw.nl

Efficiëntie voor keurmeesters door navigatiesysteem

Naktuinbouw zet in op efficiëntie in de werkzaamheden. Deze zomer draait er een proef met een navigatiesysteem om de reizen van de keurmeesters zo effectief mogelijk te benutten.

Binnen de afdeling Keuringen werken circa zestig keurmeesters die dagelijks op pad zijn om de geregistreerde bedrijven te bezoeken voor het uitvoeren van kwaliteitskeuringen, import-, of exportinspecties. Een deel van de keurmeesters moet de geplande kwaliteitskeuringen afwisselen met spoedeisende inspecties voor im- of export.

Op het moment dat een bedrijf aangeeft dat een im- of exportinspectie urgent is, benadert de planningsafdeling van Naktuinbouw een keurmeester die op dat moment in de buurt aan het werk is en die tevens over de juiste kwalificaties beschikt voor het uitvoeren van de betreffende inspectie. Het bedrijf moet snel worden bezocht, maar dit mag niet leiden tot veel reizen en kilometers en daarmee een verhoging van kosten.

Proef

Naktuinbouw onderzoekt daarom of het navigatiesysteem TomTomWork een geschikt instrument is om het planningswerk te ondersteunen. TomTomWork brengt bij de planningsafdeling in Roelofarendsveen visueel in kaart waar de keurmeesters zich in Nederland bevinden en biedt mogelijkheden om een op dat moment beschikbare en gekwalificeerde keurmeester op het te keuren bedrijf in te zetten. Momenteel draait een proef om te zien of TomTomWork het geschikte instrument is. Als dat het geval blijkt te zijn, krijgt iedere keurmeester dit najaar een dergelijk systeem.

Lid sectorbestuur Boomkwekerijgewassen

De drie sectoren bloemisterij-, boomkwekerij- en groentegewassen worden binnen Naktuinbouw aangestuurd via sectorbesturen. De zetels in deze besturen worden ingevuld door vertegenwoordigers van representatieve vakorganisaties. De Vereniging Stadswerk Nederland heeft als eindgebruiker zitting in het sectorbestuur Boomkwekerijgewassen. De vereniging heeft de heer ing. Piet Blik als bestuurslid afgevaardigd.

Piet Blik is procesmanager Groen, Water en Speelvoorzieningen bij de afdeling Beheer Openbare Ruimte van de gemeente Schiedam. Deze gemeente is een zogenoemde regiegemeente en heeft alle werkzaamheden betreffende het openbaar groen uitbesteed. Piet Blik is verantwoordelijk voor het beleid en opdrachtgever voor onder meer de aankoop van plantmateriaal en onderhoud van het openbaar groen.

Wat is uw rol in het sectorbestuur?

"Mijn rol is die van eindgebruiker/afnemer. Veel producten zoals laanbomen, heesters en vaste planten worden door gemeenten rechtstreeks bij de kweker gekocht. Het sectorbestuur informeer ik over problemen die spelen binnen het gemeentelijk groen, ziekten en plagen die we tegenkomen en signalen die ik hierover opvang. Wij hebben er als gemeenten belang bij dat materiaal dat we aankopen gezond is en dat we krijgen waar we om vragen. Naktuinbouw speelt daar een grote rol in."

De discussie loopt dat medewerkers van gemeenten vaak niet de kennis hebben om te controleren of aangekocht materiaal voldoet aan de eisen. Is hier een rol voor Naktuinbouw weggelegd?

"Bij Schiedam hebben we een Beheercoördinator die meekijkt bij de levering: is de leverantie goed qua maat, soort, vertakking, waar wordt het opgeslagen, hoe zijn de omstandigheden, etc. Dat is natuurlijk niet bij iedere gemeente zo. Vanwege de integrale aanpak van de openbare ruimte zijn de oorspronkelijke 'plantsoendienst' verdwenen binnen gemeenten en is veel specifieke vakkennis weggevloeid. Ook kennis binnen de bestuurskaders verdwijnt, doordat er meer wordt toegewerkt naar regiegemeenten; managers kopen kennis in, in plaats van dat deze kennis in huis is. Voor Naktuinbouw lijkt mij een con-

trolerende rol in het aangekochte materiaal een ingewikkelde, dit ligt immers buiten het gezichtsveld van Naktuinbouw. Wel zie ik een rol als onafhankelijk beoordelaar bij conflicten."

Is uw achterban voldoende betrokken bij Naktuinbouw?

"Uiteraard praat ik mijn medebestuurleden van de Vereniging Stadswerk Nederland bij. Van de besproken punten die voor gemeenten interessant zijn maak ik een verslag voor het jaarverslag. Bij actuelere zaken of calamiteiten gebruik ik het magazine Stadswerk, waar een rubriek Stadswerk Groen is opgenomen. De vereniging organiseert daarnaast regelmatig studiedagen, waarbij onder meer onderwerpen die behandeld worden in de sectorbestuursvergaderingen aan de orde komen. Deze dagen worden goed bezocht. Wel merk ik dat veel gemeenten Naktuinbouw niet goed kennen. Er heerst ook niet altijd een proactieve houding, pas bij calamiteiten gaat men kijken bij welke instantie zij terecht kunnen. Hier ligt zeker nog ruimte om de naamsbekend-

heid van Naktuinbouw als kennisinstituut verder uit te bouwen."

Welke ontwikkelingen ziet u binnen de gemeenten op het groene vlak?

"Ik zie vervlakking in het sortiment en dat komt mede door de afname van kennis. Ook bezuinigingen kunnen een bedreiging vormen. Burgers gaan steeds meer inzien dat de woonomgeving van invloed is op de woonwaarde. Burgerparticipatie is in opkomst. Bewoners kunnen aangeven wat zij in hun woonomgeving willen hebben en zorgen zelf soms voor het extra onderhoud van dat deel openbaar groen in hun omgeving. Ook bedrijven krijgen hier meer belangstelling voor. In ruil voor bijvoorbeeld het plaatsen van een reclamebord, onderhouden zij het groen in rotondes of wordt groen gesponsord door bedrijven. Een andere belangrijke ontwikkeling is de aandacht voor het milieu. Er worden duurzame werkmethoden gebruikt en als er in een gemeente bomen worden gerooid, wordt gezorgd

Foto PPH

voor gelijkwaardige vervanging. Nationaal is hier veel aandacht voor, een goede ontwikkeling vind ik."

Wat kan de Technische KeuringsCommissie voor gemeenten betekenen?

"Via Stadswerk ben ik bekend met deze organisatie; een collega heeft zitting in de commissie. Met name bij het ontwerpen van plannen voor openbaar groen is het van belang dat de juiste keuze voor groen wordt gemaakt. Gebruikmaken van de kennis van de TKC kan veel voordeel opleveren."

Nicolumn

Waarom een klein land groot moet zijn

Nederland heeft bij teeltmateriaal veel te bieden. Dat is niet toevallig en zeker niet vanzelf zo gegaan. In wat er bij teeltmateriaal komt kijken, speelt Naktuinbouw een rol van betekenis. Die bestaat uit de wettelijke taak en de samenwerking met de Raad voor plantensoorten, CPVO, de nVWA (voorheen PD) en de individuele bedrijven. Door de overheid en het bedrijfsleven samen is er hard aan gewerkt om dit pakket zo samen te brengen.

In de zeventiger jaren van de vorige eeuw werd de EU-regelgeving voor groentezaden (met de rassenregistratie als nieuw element) in de steigers gezet. Ik mocht dat proces meemaken, samen met wijlen Maarten Tijn en Krieno Fikkert, tevens secretaris van de Raad voor plantensoorten. Het was zowel een leerzame als enerverende periode. Van 'de zes' (Italië, Duitsland, Frankrijk en de Benelux) moesten vooral Duitsland en Frankrijk wennen aan het kleine land met het grote belang. Toch kregen 'wij' in Nederland veel voor elkaar. Een vergelijkbaar proces volgde zich in 1991 bij de totstandkoming van de interne markt. Met het zicht op drie nieuwe verkeersrichtlijnen en de herziening van de fytosanitaire richtlijn lukte het om het Nederlandse standpunt goed voor het voetlicht te brengen.

In welk opzicht kan Naktuinbouw zich verbeteren?

"Naktuinbouw kan zich sterk maken – en doet dit ook – voor onderzoek naar de gebruikswaarde en cultuurwaarde van de gemeentelijke plannings en actief meewerken in onderzoek om zo het sortiment te verbreden. Qua opleidingen kan zij een bijdrage leveren in kennisoverdracht over sortimentskennis en ziekten & plagen. Dit zijn belangrijke onderwerpen voor medewerkers in het openbaar groen. Naar gemeenten toe is er voor Naktuinbouw nog veel te doen om zich te profileren als kenniscentrum en meer naamsbekendheid te creëren."

Waar regelgeving niet meer (helemaal) past, verbeterd zou moeten worden, een 'reset' nodig heeft, is het opletten geblazen. Dan is timing heel belangrijk. In Nederland, geïnitieerd door Plantum NL, is de discussie gestart over een geleidelijk aan ontstane verstreming van het octrooirecht en het kwekersrecht.

Bij de EU-regelgeving (die voor de groentezaden is 40 jaar oud) is iets vergelijkbaars gaande. Er is behoefte aan modernisering; 'beter regulations'. De overheid bereidt in een soepele regie haar inbreng in de herziening van de EU-fytosanitaire richtlijn en de EU-verkeersrichtlijnen uitstekend voor, door intensief vooroverleg met de belanghebbenden, waaronder Naktuinbouw. Dat werkt. Waar Nederland een visie heeft voor teeltmateriaal in de EU moet die, uiteraard na afstemming, vanaf de eerste dag worden meegenomen in internationale contacten en daar uitgelegd en toegelicht worden. Proactief optreden, in een vroeg stadium met argumenten die hout snijden, daar moet een klein land groot in zijn. Het is het ook waard, want het belang, een vrijhandelsgebied van 27 landen, is groot.

Nico Koomen

Op pad met de keurmeester

Het seizoen voor de keuringen van aardbeiplanten loopt van juni tot februari. Waar let de keurmeester op tijdens de keuringen, welke typen keuringen zijn er en wat is de rol van de keurmeester?

Nederland is met jaarlijks circa 1.700 hectare aardbeiplantenproductie de grootste aardbeiplantenleverancier van Europa. Zeven keurmeesters van Naktuinbouw besteden dan ook een aanzienlijk deel van hun tijd aan de keuringen van aardbeiplanten. Keurmeester Chris Martens is één van hen.

Wat keurt een keurmeester bij aardbeiplanten?

"Aardbeiplanten kunnen vegetatief (plant) of generatief (zaad) zijn vermeerderd. Er zijn drie typen vegetatief vermeerderde aardbeiplanten; de onbewortelde stek, verse planten (beworteld) en frigo. Dit laatste is een plant die wordt opgekweekt voor A+ (de productie) of voor de vermeerdering in het volgende jaar.

De onbewortelde en bewortelde plant worden twee keer gekeurd voordat deze worden geroid. De frigoplanten worden drie keer gekeurd. 'De stek' en verse planten worden verder grotendeels opgekweekt op wachtbedden, het overige deel op trays (alleen stek). De keuringen in aardbeiplanten vinden in het algemeen plaats tussen juni en januari. Eén keer per jaar vindt de administratieve controle plaats."

Hoe gaat een keurmeester te werk?

"We controleren eerst de teelaangiften en bepalen of het perceel voldoet aan de gestelde eisen. Voordat vermeerdering wordt gestart, is het namelijk belangrijk dat het perceel vrij is van schadelijke organismen, zoals de aaltjes *Xiphinema* en

Longidorus, die virussen kunnen overbrengen. Dit is een verplichte monsternamen voor gecertificeerd plantmateriaal. De monsters worden vervolgens opgestuurd naar een door Naktuinbouw erkend laboratorium voor onderzoek op aanwezigheid van deze zogenaamde LX-aaltjes. Vanaf juni start de veldkeuring. We keuren korte tijd voor het rooien (op het veld) en ook daarna het gewas op onder meer rasechtheid, raszuiverheid en alle voorkomende ziektes. Na het rooien van de planten voeren we schuurcontroles uit: zijn de planten in orde, is de partij uniform,

hoe is de verpakking? Dankzij jarenlange kennis en ervaring weet je precies waar je naar moet kijken."

Wat gebeurt er als iets verdacht wordt gevonden?

"In de meeste gevallen wordt er een monster genomen, waarbij de uitslag van het laboratorium dient als onderbouwing bij een eventuele afkeuring van een perceel. De ziekte roodwortelrot is bijvoorbeeld een reden om een (deel van) de partij en zelfs het perceel af te keuren voor een periode van twintig jaar voor de productie van gecertificeerd

plantmateriaal. Het is afhankelijk van de ziekte of en welk percentage zieke planten is veroorzaakt en de grootte van het perceel dat wordt afgekeurd, c.q. gedeclasseerd. Bij aardbeiplanten uit het Elite-programma wordt zo'n partij indien nodig gedeclasseerd naar CAC. Dit zijn aardbeiplanten die voldoen aan de minimum-eisen die gesteld zijn door de Europese Unie."

Wat is de rol van de keurmeester?

"Het bedrijf is er zelf verantwoordelijk dat het materiaal aan de eisen voldoet, wij houden het proces nauwgezet in de gaten door middel van een intensieve veldkeuring en schuurcontrole waarbij gelet wordt op onder meer rasechtheid, raszuiverheid, gezondheid en uitwendige kwaliteit. Bedrijfshygiëne speelt hierbij een grote rol. Het is altijd belangrijk om hygiënisch te werken, ook als lijkt dat er niets aan de hand is. Blijf laarzen en handen ontsmetten. Bedrijfshygiëne gaat een steeds grotere rol spelen!"

Wat voor sector is de aardbeiplantensector?

"Dit is een innovatieve sector. De vele ontwikkelingen in de rassen maken de aardbeiplantenkeuringen erg leuk. Er wordt veel gewerkt aan ontwikkelingen op het gebied van nieuwe rassen en duurzame bestrijdingen van ziekten en plagen. Nieuw is bijvoorbeeld de temperatuurmethode (CA-behandeling), waarin door de planten op een bepaalde temperatuur te houden de aardbeimijten gedood worden. Dit is een duurzame en milieuvriendelijke manier van gewasbescherming. En het werkt tegen meer organismen dan vooraf werd gedacht. Momenteel vinden er ook onderzoeken plaats om het beste rooimoment te kunnen bepalen zodat bij het rooien het juiste aantal bloemtakken aanwezig is in de plant. Zulke innovaties vind ik fascinerend."

Meer weten?

Meer informatie over Elite en de deelnemers van Elite Aardbeiplanten is te vinden op <http://www.naktuinbouw.nl/onderwerp/naktuinbouw-elite>

Aardbeiplantenvermeerdering

Rond 1980 was er 124 hectare aardbeiplantenteelt. Het keuringssysteem van toen vroeg twee fulltime keurmeesters om de keuringswerkzaamheden te kunnen doen. Inmiddels is er bijna 1.700 hectare aardbeiplantenteelt en besteden zeven keurmeesters van Naktuinbouw nu een aanzienlijk deel van hun tijd aan keuringen van aardbeiplanten. Van de circa 1.700 hectare is ruim 1.000 hectare vermeerderingsteelt, ruim 530 hectare wachtbedden en circa 125 hectare trayplanten (2009).

In Nederland houden circa tachtig bedrijven zich specifiek bezig met vermeerdering van aardbeiplanten. De meeste bedrijven bevinden zich in Limburg en Noord-Brabant. Tijdens het vermeerderen houden Naktuinbouw-keurmeesters het proces nauwgezet in de gaten door te letten op onder meer rasechtheid, raszuiverheid, gezondheid en uitwendige kwaliteit.

Nederland staat internationaal bekend om de grote kennis en uitstekende kwaliteit van aardbeiplanten. Veel buitenlandse telers kopen hun plantmateriaal daarom bij Nederlandse bedrijven. Het vrijwillige Naktuinbouw Elite-certificeringssysteem zorgt er voor dat aardbeiplanten aan hoge kwaliteitseisen voldoen. Geen van de andere EU-landen heeft zo'n aanvullend intensief certificeringssysteem.

Het Elite-programma

Naktuinbouw Elite is een vrijwillig kwaliteits- en certificeringssysteem voor het vermeerderen van aardbeiplanten. Het Elite-systeem van Naktuinbouw vindt haar basis in het aanbevolen certificeringsschema dat is opgesteld en gepubliceerd door EPPO; European and Mediterranean Plant Protection Organisation (www.eppo.org). Het Elite-materiaal voldoet aan de hoogste Europese fyto-sanitaire normen.

In dit systeem wordt een aantal planten van een nieuw ras (zogenoemde kandidaatplanten) in het Toetscentrum in Horst uitgebreid getest op alle mogelijke virussen en meest voorkomende ziekten. Ieder jaar wordt dit proces opnieuw gestart, steeds met nieuwe planten. Daarmee wordt de kans op virusaantastingen geminimaliseerd. Als schone planten zijn verkregen, worden de planten volgens het Elite-systeem in vijf stappen vermeerderd: SEE, SE-1, SE-2, EE en E. Het plantmateriaal wordt gecertificeerd per categorie. SEE is het geselecteerde en getoetste prebasismateriaal uit luisdichte kassen waarmee wordt gestart. De klassen SE1 en SE2 worden ook opgekweekt in luisdichte ruimten. EE is de teelt buiten en E is het gecertificeerde plantmateriaal dat een intensieve visuele veldinspectie heeft ondergaan en wordt afgeleverd aan de productietelers van aardbeien. Wanneer planten niet aan het Elite-systeem kunnen voldoen, mogen deze aardbeiplanten, mits deze aan de voorwaarden hiervoor voldoen, worden verhandeld als CAC-planten. De normen voor het CAC-materiaal zijn vastgelegd in de Europese richtlijn EG92/34. Er zijn inmiddels 46 bedrijven die Elite-gecertificeerd materiaal produceren.

Nieuwe bestrijdingsrichtlijn aardappelmoeheid van kracht

Sinds 1 juli is binnen de EU de nieuwe regelgeving rondom aardappelmoeheid (AM) van kracht volgens EU-richtlijn 2007/33/EG. De eisen voor de teelt zijn versoepeld; voor het in de handel brengen in de EU echter nog niet!

De AM-bestrijdingsrichtlijn biedt een verruiming voor de teelt van veel uitgangsmaterialen voor zover deze binnen de EU worden verhandeld. Veel teeltmateriaal mag geteeld worden op een perceel dat niet onderzocht is op aanwezigheid van aardappelmoeheid of op een besmet verklaard perceel. Voor bepaalde bloembollen en groenteplanten is dit slechts toegestaan, op voorwaarde dat het ge oogste product grondvrij wordt gemaakt door middel

van spoelen of borstelen. Deze verruiming is niet van toepassing op de teelt van pootaardappelen. Omdat derde landen hun eigen, strikte AM-eisen blijven stellen, kan de verruiming niet benut worden voor materiaal bestemd voor export buiten de EU.

Aanpassing Europese fytorichtlijn wenselijk

De huidige Europese fytorichtlijn en de daarop gebaseerde Regeling invoer, uitvoer en verkeer van planten zijn echter nog

niet aangepast. Kwekers mogen in veel gevallen wel telen op niet onderzochte of besmette grond (volgens de AM-bestrijdingsrichtlijn), maar niet verhandelen (volgens de Europese fytorichtlijn). Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) dringt bij de Europese Commissie aan op aanpassing van de Europese fytorichtlijn, zodat producten geteeld op niet onderzochte of besmette percelen als nog verhandeld mogen worden. Wanneer en of er aanpassing van de Europese richtlijn plaatsvindt is nog onduidelijk. Besluitvorming hierover kan zeker een jaar duren. Kwekers dienen daarom rekening te houden met de mogelijkheid dat de verruiming van de AM-bestrijdingsrichtlijn niet volledig worden opgenomen in de fytorichtlijn.

Neem geen risico

Kwekers kunnen elk risico uitsluiten door uit te blijven gaan van de huidige eis van de Europese fytorichtlijn. Dit houdt in dat de kweker voorafgaand aan de teelt (alsnog) een grondonderzoek laat uitvoeren of – indien mogelijk – aantoon dat er op het perceel 12 jaar geen aardappelen zijn geteeld. Indien een kweker teelt op een niet onderzocht of op een besmet

verklaard perceel, loopt hij het risico dat zijn producten niet mogen worden verhandeld. Dit risico komt voor eigen rekening.

Meer weten?

Meer informatie is te vinden op de website van de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit: www.nieuwewva.nl (onderwerpen > plantenziekten > Aardappelmoeheid).

Bacterievuurcontroles bijna afgerond

Van 1 juli tot en met 1 oktober controleert Naktuinbouw onder meer het openbaar groen op de afwezigheid van bacterievuur in de twaalf bufferzones die Nederland rijk is.

Deze controles zijn nodig ter voorkoming van verspreiding van bacterievuur. In dezelfde periode worden ook de kwekerijen gecontroleerd door de Naktuinbouwkeurmeesters. Deze inspecties worden ook ter voorkoming van deze ziekte uitgevoerd omdat de waardplanten van bacterievuur alleen met een plantenpaspoort met de status ZP-b2 mogen worden verhandeld als de directe omgeving van de kwekerij (500 meter) vrij is van bacterievuur.

Plantenpaspoort

ZP staat voor Zone Protecta (beschermde gebied) en b2 is de code voor bacterievuur. Daarnaast is een latente toets op de mogelijke aanwezigheid van bacterievuur benodigd. Alleen in het bezit van deze status kunnen deze bedrijven hun bacterievuurwaardplanten naar andere ZP-b2 gebieden in Europa afzetten. Om met deze regeling mee te kunnen doen, moeten kwekers zich aangesloten hebben bij de Raad voor de Boomkwekerij, www.raadvoordeboomkwekerij.nl

De inspecties gebeuren in opdracht van en op basis van instructies van de nVWA, Divisie Plant. Bij het ter perse gaan van deze editie zijn 23 aantastingen in het openbaar groen, en 16 op de kwekerijen aangetroffen.

Meer weten?

Meer informatie is te vinden op www.naktuinbouw.nl/onderwerp/bacterievuur of neem contact op met team Keuringen Boomkwekerijgewassen, tel. (0162) 51 14 00 of boomkwekerij@naktuinbouw.nl

Keuringsoverzicht 2009 vaste planten

Naar aanleiding van de nieuwe afspraken met de vaste plantensector is dit jaar de jaarvergadering voor deze gewasgroep geïntroduceerd. Begin juni zijn de keuringsresultaten over 2009 gepresenteerd aan de sector.

Tijdens de bijeenkomst presenteerde de directie diverse actualiteiten.

Aan bod kwamen de EU-evaluatie van fyto-sanitaire regelgeving, AM-beleid, automatisering van de teeltaangifte voor de veldkeuring, keuring op ras- en soortechtheid, samenwerking met de BKD (Bloembollenkeuringsdienst) en de ontwikkeling van kosten en tarieven van de keuringen in de boomkwekerij- en vaste plantensector. Naktuinbouw ondersteunt het sectorproject 'Virusarme teelt'. Doel is het opzetten van een bedrijfssysteem dat virusarme teelt in vaste planten mogelijk maakt. In dat kader hebben de keurmeesters 100 partijen bemonsterd bij deelnemende bedrijven. De monsters zijn getoetst bij Naktuinbouw Laboratoria.

Aantal keuringen

Er zijn 1.241 bedrijfskeuringen uitgevoerd bij 569 geregistreerde

bedrijven met onder meer landplanten, containers/potten, zomerbloemen en waterplanten. Gekeurd oppervlakte is 764 ha.

Keuringsresultaten

Tijdens de bedrijfskeuringen is 3,8 ha. afgekeurd voor verhandeling. Dit in verband met wortel-onkruiden, virussen en bladaaltjes. Verder is er een aanzegging en teeltverbod opgelegd voor 7.200 m² pioenen vanwege knolcyperus in het perceel. Daarnaast zijn er gedurende het jaar 105 keuringsopmerkingen gemaakt over de identiteit (soortechtheid, raszuiverheid), 33 keer over de gezondheid (voornamelijk virussen) en 140 keer over onkruiden (kiek, *Inula*, kweekgras, kattenstaarten, zaadonkruiden, etc.) in de opgeplante gewassen. Het plantenpaspoort is tweemaal ingetrokken (*Echinacea*, diverse waterplanten) vanwege een aantasting van *Liriomyza* spp. (mineervliegen) in de planten.

Conservation Varieties

Het project Conservation Varieties maakt een inventarisatie van rassen die aan de definities van landras, instandhoudingras of amateurras voldoen. Dit project is opgestart naar aanleiding van wijzigingen in de EU-landbouw- en groenterichtlijnen.

Door wijzigingen in de EU-landbouw- en groenterichtlijnen en de implementatie hiervan in de Nederlandse wetgeving met betrekking tot het in de handel brengen van zaai-zaad van landrassen, instandhoudingsrassen en pootaardappelen, is het project 'Conservation Varieties' in het leven geroepen. Dit project wordt gefinancierd door het ministerie van LNV.

Doel van het project

Het doel van het project is om een inventarisatie te maken van rassen die aan definities van landras, instandhoudingras of amateurras voldoen en ook op welke wijze de aangepaste DUS-criteria op verantwoorde manier kunnen worden toegepast. Er wordt geanalyseerd of het mogelijk is om deze rassen op de Nationale en EEG-rassenverkeerslijsten te plaatsen op basis van de informatie die wordt verstrekt door de aanvrager. Dit zou het onderzoek met betrekking tot toekomstige aanmeldingen goedkoper maken.

Kosten

In november 2009 is er een bijeenkomst geweest met het bedrijfsleven waar de regelgeving en de toepassing hiervan in Nederland aan de orde kwam. De bedrijven en organisaties die melding hebben gemaakt van rassen die tot de genoemde categorieën zouden kunnen behoren, hebben een brief ontvangen met verdere instructies over de aan te melden rassen. Omdat in deze tak van sport het nogal eens voorkomt dat econo-

mische belangen niet altijd op de eerste plaats komen en om deelname aan het project laagdrempelig te houden, zijn de aanmeldingskosten en de kosten van het onderzoek aanzienlijk lager dan in het geval van 'normale' aanmeldingen voor de rassenverkeerslijst. De totale kosten per aanmelding binnen het project bedragen € 25,- (excl. BTW).

Instandhoudingrassen

Er zijn in de afgelopen maanden ongeveer 90 rassen aangemeld. De gewassen lopen uiteen van haver tot tomaat en van aardappel tot venkel. Kortom; een gevarieerd gezelschap land- en instandhoudingrassen. Inmiddels is het grootste deel van de aanmeldingen opgenomen in de proeven en worden ze binnenkort op het veld of in de kas vergeleken met de door de aanmelder ingestuurde beschrijving. Ook worden ze beoordeeld op uniformiteit. Een deel van de aanmeldingen is opgenomen in de ziekteresistentietoetsen (indien dit verplichte kenmerken betreft). Ook deze beoordelingen kunnen binnen afzienbare tijd worden verricht. De rassen die aan de eisen voldoen, worden opgenomen in de Nationale en EEG-lijsten onder de categorie instandhoudingrassen.

Meer weten?

Neem voor meer informatie over dit project contact op met Marian van Leeuwen of Marcel Rijsbergen (Rassenonderzoek), tel. (071) 332 61 26 of e-mail: m.v.leeuwen@naktuinbouw.nl

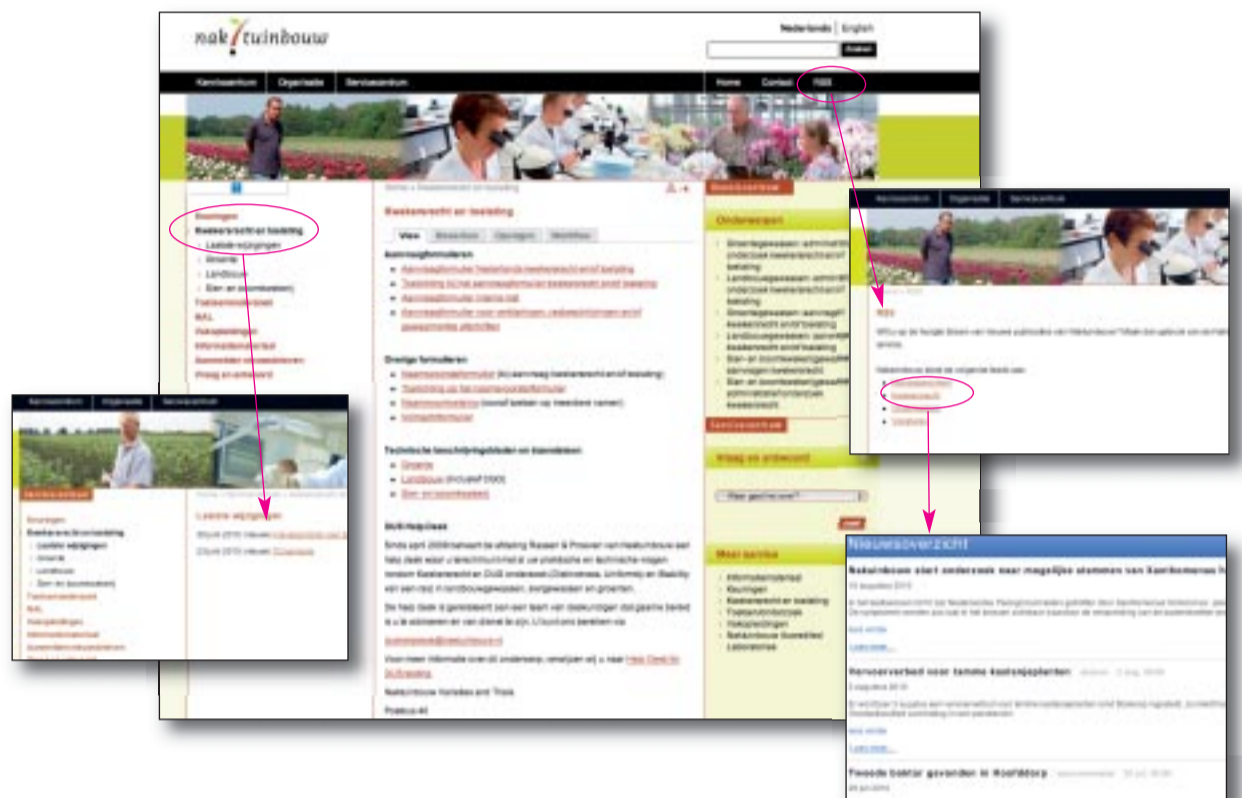
De juiste formulieren via www.naktuinbouw.nl

Bij het aanvragen van Nederlands kwekersrecht of toelating is het van belang dat de meest recente versie van formulieren wordt gebruikt.

Ook dient de aanvraag voor een bepaalde datum ontvangen te zijn om zeker te zijn van opname in de eerstvolgende proef. Dergelijke informatie vindt u in het servicecentrum van

www.naktuinbouw.nl, onder het kopje kwekersrecht en toelating. Om te zien of er onlangs nog iets gewijzigd is, klikt u vanaf nu eenvoudig op het kopje 'laatste wijzigingen'. Met de RSS-feed (rechtsboven de zwarte balk)

kunt u op de hoogte blijven van de laatste wijzigingen op de website die verband houden met kwekersrecht en toelating. U kunt daar ook andere opties kiezen, zoals 'nieuws'.

Automatisering rassenonderzoek

Tot december 2009 waren er voor het DUS-onderzoek (Distinctness, Uniformity, Stability) vier digitale systemen in gebruik bij Naktuinbouw. Nu is er één systeem voor al het rassenonderzoek.

Tot december was het type systeem afhankelijk van het gewas en het type aanvraag, bijvoorbeeld Nationaal Kwekersrecht of Nationale Lijst. Sinds december 2009 worden alle gegevens over rassen in één nieuw systeem bijgehouden dat aansluit bij de overige afdelingen van Naktuinbouw. Ook zijn alle administratieve werkzaamheden van de Raad voor plantenrassen in de automatisering verwerkt.

Voordelen

Het nieuwe systeem heeft het grote voordeel dat alle aanvragen en ingeschreven rassen nu in één database zijn opgenomen. Ook wordt een module ontwikkeld waardoor bedrijven in de Naktuinbouw-database kunnen inloggen en de status van de eigen aanvragen kunnen volgen. De beschrijvingen van rassen worden via www.naktuinbouw.nl eind 2010 gepubliceerd.

Statussen

De overstap van programmatuur heeft een aantal aanloopproblemen veroorzaakt. Met name de

datamigratie heeft veel hoofdbrekens gekost. In het nieuwe systeem wordt per aanvraag met een aantal statussen gewerkt, bijvoorbeeld: aanvraag ontvangen, geaccepteerd, (vervolg) onderzoek gestart, gerapporteerd en afgerond. Deze statussen zijn voor de aanvragen uit de 'oude' systemen per aanvraag handmatig ingevoerd.

Aandachtspunten

Door deze extra werkzaamheden heeft Naktuinbouw een achterstand opgelopen in de rapporta-

ge. Er wordt hard gewerkt aan het verkleinen van deze achterstand, zodat deze vóór 1 oktober 2010 is weggewerkt. Een ander aandachtspunt is het Nationaal Rassen Register (NRR). Vanwege het feit dat er gegevens uit verschillende databases zijn samengevoegd, kloppen de statussen per ras in het rassenregister nog niet. Ook voor dit onderwerp is een inhaalslag georganiseerd, zodat het NRR zo snel mogelijk weer beschikbaar komt.

CPVO-audit bij Naktuinbouw

Dit jaar werd Naktuinbouw geaudit door het CPVO.

Men was onder de indruk van de werkwijze en kwaliteit van de medewerkers van Naktuinbouw.

Het CPVO is dit jaar begonnen met het uitvoeren van audits bij de door hen aangewezen onderzoeksstations. Het CPVO toetst eens per drie jaar of het betreffende onderzoeksstation competent is voor de uitvoering van het DUS-onderzoek voor de gewassen in de scope van het betreffende onderzoeksstation. Dit wordt getoetst door de CPVO-auditoren aan de hand van de opgestelde CPVO-requirements. De scope van Naktuinbouw behelst circa 950 landbouw-, sier- en groentegewassen.

Plezierig en ongedwongen

In juli vond de CPVO-audit plaats bij de afdeling Rassenonderzoek. De audit werd uitgevoerd door lead-auditor Gerhard Schuon en twee technical experts; Julia Borys (COBORU te Polen) en Francois Boulineau (GEVES te Frankrijk). De audit verliep plezierig en in een ongedwongen sfeer. Hoofd Kees van Ettehoven opende met een toelichting over Naktuinbouw en het rassenonderzoek. De eerste auditdag, in Tollebeek waar de landbouwproeven liggen, werd besteed aan de werkwijze in de land-

bouwgewassen. Na een korte toelichting op het administratieve proces werd inhoudelijk ingegaan op onder meer de aanleg en uitvoering van de landbouwproeven, de omvang van de referentiecollectie, de verwerking van statistische gegevens van aanvragen en de opslag van de identiteitsmonsters.

DUS-onderzoek

De tweede auditdag vond in Roelofarendsveen plaats. Na een korte uitleg van Raoul Haegens (team DUS Groentegewassen) over het elektronische kwaliteitsstelsel van Rassenonderzoek, splitste de groep auditoren zich in drieën. De technical experts verdiepten zich in de sier- en

groentegewassen en de lead-auditor in het algemene gedeelte. De technical experts richtten zich voornamelijk op de uitvoering van het DUS-onderzoek in een groot en klein gewas. Dit omdat het niet mogelijk is om alle bijna 950 aan Naktuinbouw toegewezen gewassen te toetsen op uitvoering van het DUS-onderzoek. De aandacht ging vooral uit naar aanleg en verzorging van de proeven, omvang van de referentiecollectie, gebruik van protocollen en de opslag van identiteitsmateriaal.

Conclusie

De auditoren waren onder de indruk van de kwaliteit van de proeven, de apparatuur, de kas-

sen, de opzet van het kwaliteitsstelsel en het gebruik ervan en de expertise van de medewerkers. Op vijf punten kwam de werkwijze nog niet geheel overeen met hetgeen is vastgelegd in de CPVO-requirements. Om deze 'non-conformiteiten' op te heffen worden binnen drie maanden corrigerende maatregelen opgesteld. Daarnaast wordt aantoonbaar gemaakt dat deze toegepast worden in de praktijk, zodat de 'non conformiteiten' opgeheven kunnen worden. Na ontvangst en beoordeling hiervan door de lead-auditor wordt door het CPVO besloten voor welke gewassen Naktuinbouw competent is om het DUS-onderzoek in de toekomst uit te voeren.

Accreditaties behaald

Naktuinbouw voldoet volledig aan gestelde eisen

Naktuinbouw heeft begin juli de accreditatie 17020 voor de uitvoering van fyto-sanitaire inspecties verkregen.

Eerder dit jaar werd de ISO 17020-accreditatie voor de uitvoering van kwekersrechtonderzoek verlengd, evenals de ISO 9001 en de ISTA-accreditatie.

Binnen de agrarische sector en specifiek in de tuinbouw speelt kwaliteit een belangrijke rol. Ook bij Naktuinbouw, als kwaliteitsdienst voor de tuinbouw, staat kwaliteit van de beoordelingen hoog in het vaandel. Enerzijds vanuit het eigen bedrijfsdoel en wijze van denken binnen de

organisatie en anderzijds vanwege de eisen die opdrachtgevers, zoals het ministerie van LNV en CPVO, aan Naktuinbouw stellen. Binnen Naktuinbouw is de gedachte dat het werken aan kwaliteitszorgsystemen niet mag ont-aarden in bureaucratie, maar dient om de eigen organisatie en de medewerkers scherp te houden.

Fyto-sanitaire inspecties

De Raad voor Accreditatie (RvA) heeft Naktuinbouw in juli ISO 17020 geaccrediteerd voor de uitvoering van de fyto-sanitaire inspecties. Hierdoor heeft de RvA als onafhankelijke organisatie laten weten dat Naktuinbouw fyto-sanitaire inspecties uitvoert op een onpartijdige en onafhankelijke manier en met voldoende deskundigheid. De eis om binnen enkele jaren ISO 17020 geaccrediteerd te worden had LNV aan alle keuringsdiensten opgelegd bij de overname van de import- en exportinspecties van de Plantenziektenkundige Dienst. Deze eis werd vastgelegd in de meerjarenovereenkomst die tussen LNV en de keuringsdiensten is gesloten bij de afsluiting van het project Plantkeur.

Verlenging ISO-certificatie

Sinds januari 2002 is Naktuinbouw ISO 9001 gecertificeerd. De certificeringinstelling Det Norske Veritas (DNV) voert bij Naktuinbouw de jaarlijkse audits voor ISO 9001 uit. Naktuinbouw heeft in juli verlenging voor de ISO 9001 voor drie jaar verkregen. Het toepassingsgebied luidt: het bewaken en bevorderen van de kwaliteit van teeltmateriaal voor de tuinbouw in het kader van het openbaar belang.

Kwekersrecht

Naktuinbouw heeft al enkele jaren een ISO 17020-accreditatie van de RvA voor de uitvoering van kwekersrechtonderzoek. Het toepassingsgebied luidt als volgt: de vaststelling van onderscheidbaarheid, homogeniteit en bestendigheid van een aantal specifiek genoemde sierteelt- en landbouwgewassen. Jaarlijks wordt beoordeeld of Naktuinbouw voldoet aan de gestelde eisen om dit type onderzoek te kunnen blijven uitvoeren. Ook dit jaar, wederom, met goed resultaat.

ISTA-accreditatie

Medio april hebben een systeem-auditor en een technische auditor van de International Seed Testing Association (ISTA) het zaadlaboratorium van Naktuinbouw beoordeeld op bemonstering en onderzoeken (onder meer kiemkracht en zuiverheid), die daar uitgevoerd worden. De conclusie was

dat de ISTA-erkenning voor het laboratorium Zaadanalyse van Naktuinbouw werd behouden en is toegekend voor de periode 2010-2013.

Laboratoria

Naktuinbouw Laboratoria werkt momenteel aan de accreditatie volgens de 17025-norm. Dit is conform een eis die de nVWA aan Naktuinbouw heeft gesteld.

Overige audits

Om aan de eisen te blijven voldoen heeft Naktuinbouw met veel externe audits te maken, zowel op kantoor, het laboratorium als in het veld. Naast genoemde accreditaties krijgt Naktuinbouw nog audits van het CPVO, nVWA Divisie Plant (voorheen PD) en FVO (Food and Veterinary Office) van de Europese Unie.

DNA-database van Phalaenopsis-rassen

De afgelopen jaren was er een duidelijke toename in het aantal kwekersrechtenaanvragen in orchidee, vooral in *Phalaenopsis*. De verwachting is dat dit verder toeneemt. Daarom is een DNA-database voor orchideeënsoorten ontwikkeld.

In het gewas *Phalaenopsis* speelt het grootste deel van de mondiale kweekactiviteiten zich af buiten het Nederlandse gezichtsveld. Veel van de rassen die elders worden ontwikkeld, komen naar Europa voor kwekersrechtenaanvragen. Om inzicht te krijgen en te houden in het wereldrassensortiment betekent de ontwikkeling van een DNA-database van *Phalaenopsis* (maar ook van andere orchideeënsoorten) een ondersteuning van het kwekersrechtonderzoek.

DNA-database

Naktuinbouw heeft in de afgelopen twee jaar een database met DNA-profielen opgebouwd, waarin men tot op heden 200 *Phalaenopsis*-rassen probleemloos van elkaar kan onderscheiden. Deze database wordt elk jaar aangevuld met DNA-profielen

van alle nieuwe aanmeldingen (*Phalaenopsis* en *Doritanopsis*) en van bestaande rassen. Met deze database is het mogelijk een snelle, eerste vergelijking van de aanmelding te maken met de collectie en mogelijke referentierassen. Het is nu eenvoudig vergelijkbare rassen op te sporen, bijvoorbeeld uit het buitenland, en die als vergelijkjer in te zetten. Dit is met name interessant omdat dit al in een vroeg ontwikkelingsstadium mogelijk is, lang voordat de plant bloeit.

Verificatie

De DNA-database kan ook van dienst zijn bij verificatie van kwekersrecht en identiteitscontroles bij de instandhouding van een ras. De DNA-database kan worden geraadpleegd wanneer er verdenking van inbreuk op kwekersrecht is of om andere identiteitsvraagstukken op te lossen.

De DNA-analyses die hiervoor nodig zijn, zijn snel, relatief goedkoop en onafhankelijk van groeiseizoen of ontwikkelingsstadium van de plant.

In het kader van een samenwerkingsproject tussen Nederland en Taiwan ontvangt Naktuinbouw in het najaar een Taiwanese gast-medewerkster Kuo Yi-Tzu (Claudia). Door het gezamenlijk uitwisselen van kennis en DNA-profielen neemt de kracht van de database toe.

Meer weten?

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Hedwich Teunissen (moleculair bioloog Naktuinbouw Laboratoria), tel. (071) 332 52 51 of e-mail: h.teunissen@naktuinbouw.nl

ISTA-congres in Köln

Van 16 tot 22 juni vond in Köln het negentwintigste

ISTA-congres plaats. Eenentwintig Nederlanders namen deel, waaronder vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en medewerkers van NAK en Naktuinbouw.

Op de eerste dagen zijn de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek naar zaadkwaliteit gepresenteerd. De rode draad in het onderzoek is het gebruik van verschillende typen camerasystemen om, niet-destructief, de kwaliteit van zaden te bepalen. Resultaten van dit onderzoek zullen in de toekomst terug te vinden zijn in de routinematige ISTA-toetsen. Ook andere onderwerpen, zoals het bepalen van vigour en identiteitsbepalingen van zaden kwamen uitgebreid aan bod. Aansluitend vonden de bijeenkomsten van de verschillende werkgroepen plaats. Nederland levert een belangrijke bijdrage aan deze werkgroepen (zie onder).

Voorstellen

Het congres is afgesloten met de huishoudelijke vergadering waarin Nederland wordt vertegenwoordigd door Joost van der Burg (Wageningen UR). Tijdens de vergadering is een nieuw Executive Committee gekozen en zijn een aantal voorstellen besproken. De mogelijkheden van een door Nederland ingediend voorstel voor een Performance-based approach in kiemkrachtonderzoek zullen worden onderzocht. In essentie betekent het voorstel dat er een einde komt aan het

willekeurige ISTA-breed aannemen van allerlei zaadsoort-testcombinaties. Zo kan men met de huidige regels voor zonnebloemzaad tot wel 24 combinaties van substraat, temperatuur en voorbehandeling komen. Het bezwaar hiertegen is dat men een groot aantal zeer verschillende methoden heeft, die mogelijk niet allemaal hetzelfde resultaat opleveren. Het Nederlandse voorstel is om het aantal tests te gaan beperken, zodat die als referentie kunnen dienen voor de door laboratoria zelf te ontwikkelen methoden.

Kosten beheersen

Aan het 'Bulking and Sampling Committee' is gevraagd de mogelijkheden uit te werken om te komen tot meerdere Oranje ISTA-Certificaten (OIC) voor één partij, zodat ook deelpartijen met een certificaat kunnen worden uitgeleverd. Ook is een motie aangenomen waarin het bestuur gevraagd wordt de kosten van ISTA-audits inzichtelijk te maken.

Meer weten?

Neem voor meer informatie over het ISTA-congres contact op met Anton Grim (manager Zaadanalyse & Nematoden), tel. (071) 332 62 02 of e-mail: a.grim@naktuinbouw.nl

Nederlandse vertegenwoordiging in de diverse ISTA-comités

- Seed health committee: Harrie Koenraadt en Mark Buimer (Naktuinbouw)
- Flower seed committee: Anton Grim (Naktuinbouw)
- Germination committee: Anny van Pijlen (NAK)
- Variety committee: Hedwich Teunissen (Naktuinbouw)
- Nomenclature committee: Kees van Ettehoven (Naktuinbouw) en Wilbert Hetterscheid (Wageningen UR)
- Advanced technologies committee: Joost van der Burg (Wageningen UR), Harry Nijenstein (Innoseeds) en Bert van Duijn (Fytagogas)
- Tetrazolium committee: Anny van Pijlen (NAK)
- Moisture committee: Gerarda de Boer (NAK) en Harry Nijenstein (Innoseeds)
- Bulking & Sampling committee: Max Soepboer (NAK)
- Purity committee: Gerarda de Boer (NAK)

Kwaliteitsverbetering in teeltmateriaal Rubus

Toetscentrum Horst heeft een toets ontwikkeld voor de controle op crumbly fruit (CF) in framboos en braam. Deze vruchtafwijking wordt ook wel korreligheid genoemd.

Crumbly fruit of korreligheid is de benaming voor vruchtafwijkingen in framboos en braam, waarbij de vruchtzetting niet goed is. Bij de ontwikkeling van de vruchten blijven individuele korrels achter in ontwikkeling of komen helemaal niet tot ontwikkeling. Hierdoor ontstaan vruchten die uit 30 tot 50% minder volgroeide korrels zijn opgebouwd dan normale vruchten van hetzelfde ras. De rijping van individuele korrels kan verschillen en bij het oogsten valt de vrucht vaak uiteen in losse korrels. Aan de vegetatieve plantendelen zijn zelden kenmerken van crumbly fruit waarneembaar.

Oorzaken

Crumbly fruit kan verschillende oorzaken hebben, bijvoorbeeld besmetting met het *raspberry bushy dwarf virus* (RBDV), minder goede bestuiving, aantasting door galmijten of een spontane genetische mutatie in planten. Toetsing op virussen is een vast onderdeel van het programma dat Toetscentrum Horst uitvoert voor frambozen- en bramenrassen. Voor certificering heeft dit materiaal de SEE-status. De nieuwe test richt zich op vruchtafwijkingen door mutatie. Spontane mutatie in een moederplant kan leiden tot verspreiding van gemuteerde nakomelingen die gekorrelde vruchten produceren. Gevoeligheid voor CF-mutatie kan genetisch binnen een kruisingsouder van een ras zijn bepaald. Er zijn rassen bekend die meer CF-gevoeligheid tonen dan andere rassen. Internationaal wordt de praktijk jaarlijks geconfronteerd met kwaliteitsverlies door CF in productieopstanden. Plantenvermeerderders wensen daarom meer zekerheid over de afwezigheid van CF in het teeltmateriaal.

Betrouwbare moederlijnen

Toetscentrum Horst houdt ongeveer 50 frambozen- en 10 bramenrassen voor opdrachtgevers in stand. Van de meeste rassen wordt een klein aantal SEE-moederplanten aangehouden. Deze planten zijn door toetsing vrij bevonden van alle voor *Rubus*-relevante ziekten. Instandhouding onder insectvrije en strikt hygiënisch omstandigheden met daarnaast regelmatige hertoetsing garandeert ook de gezondheid op lange termijn. Van deze moederplanten worden met de nieuwe test jaarlijks de vruchten gecontroleerd op CF-afwijkingen. Hierdoor wordt een selectie gemaakt van betrouwbare moederlijnen zonder CF. Plantenvermeerderders kunnen hiermee zonder veel risico verder aan de slag met de vermeerdering.

Jaarlijkse controle

Bij de ontwikkeling van de test is ook vastgesteld dat wanneer moederplanten met de genetische CF-afwijking voor vermeerdering worden gebruikt, alle nakomelingen deze vruchtafwijking in zich dragen. Door jaarlijkse CF-controle op het SEE-moedermateriaal heeft Naktuinbouw een nieuw kwaliteitsaspect toegevoegd aan het teeltmateriaal.

Belangstelling

Het Toetscentrum van Naktuinbouw in Horst staat in de belangstelling van nationale en internationale bedrijven als het gaat om toetsing en instandhouding van hoogwaardig teeltmateriaal van het geslacht *Rubus* (framboos en braam).

Meer weten?

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Hans Konings (manager Toetscentrum Horst), tel. (077) 398 59 19, h.konings@naktuinbouw.nl

Bovenstaande foto en cirkelinzet: www.apsnet.org

Verbeterde detectie van Clavibacter in tomaat

Voor de detectie van *Clavibacter* in tomaat heeft

Naktuinbouw in samenwerking met Groen Agro

Control en de Divisie Plant van nVWA de bestaande toetsmethoden verbeterd.

Cmm op tomaat

Clavibacter michiganensis subsp. michiganensis (Cmm) is een zaad-overdraagbaar pathogeen op tomaat dat grote economische schade kan veroorzaken. De bacterie veroorzaakt verstopping van de vaatbundels. Dit leidt tot verwelking, bladplekken, vruchtsymptomen en uiteindelijk tot sterfte van de plant. Fyto-sanitair beleid is er op gericht te voorkomen dat besmette zaadpartijen in de opkweek terechtkomen door preventief te toetsen.

Lastig te detecteren

Het toetsen wordt vaak bemoeilijkt door de aanwezigheid van onschuldige bacteriën (sapro-

fyten) die de detectie van Cmm verhinderen. Daarnaast duiken soms nieuwe Cmm-isolaten op die met de bestaande methode lastig te detecteren zijn. Gezien de in potentie grote schade van het pathogeen is het van groot belang de best mogelijke toetsmethoden toe te passen.

Naktuinbouw heeft in samenwerking met Groen Agro Control en de Divisie Plant van nVWA (voorheen PD) gewerkt aan het verbeteren van bestaande toetsmethoden om Cmm te detecteren. Dit onderzoek werd door het Productschap Tuinbouw gefinancierd en ondersteund door Syngenta Seeds en ISHI-NL.

Nauwkeurigheid

De detectie op aanwezigheid van Cmm in tomatenzaad begint met het uitplaten van een zaadextract op semiselectieve media. De groei van Cmm op deze media is verbeterd door de samenstelling zo te veranderen dat de groei van saprophyten geremd wordt, terwijl Cmm wel goed kan groeien. Het resultaat is dat saprophyten minder storen in de detectie van Cmm. Een bijkomend voordeel is dat Cmm iets sneller groeit, waardoor de verdachte bacteriën eerder kunnen worden gedetecteerd. De identiteit van verdachte bacteriën wordt vervolgens bevestigd met een real-time PCR. Op basis van in het project ontwikkelde primers kan met een grote nauwkeurigheid worden vastgesteld of de verdachte bacteriën inderdaad Cmm zijn.

Ontwikkeling noodzakelijk

Naktuinbouw Laboratoria biedt de verbeterde Cmm-toets sinds enige tijd aan. Toch lijkt de strijd nog niet gestreden. Zo nu en dan worden er weer nieuwe isolaten gevonden, waardoor verdere ontwikkeling van de toets noodzakelijk blijft. Naast de verbeterde toets blijft Naktuinbouw ook de oude toets aanbieden voor bedrijven die conform ISHI 3+ willen blijven toetsen, bijvoorbeeld in het kader van GSPP.

Meer weten?

Voor meer informatie over de toets kunt u contact opnemen met Mark Buimer, (manager Gezondheidsonderzoek), tel. (071) 332 61 58 of e-mail: m.buimer@naktuinbouw.nl

Nieuw kwekersrechtproject in Vietnam

De komende anderhalf jaar assisteert Naktuinbouw de Vietnamese overheid bij het versterken van het kwekersrechtstelsel met het project 'Strengthening the PVP System in Vietnam'.

Sinds 2000 heeft Vietnam kwekersrechtwetgeving, die in de jaren erna geïmplementeerd werd. In december 2006 werd Vietnam lid van UPOV volgens de 1991-Convention. Gingen het ontwikkelen van de wetgeving en het lid worden van Vietnam snel, de implementatie van het kwekersrechtstelsel verloopt daarentegen moeizamer door het gebrek aan kennis en ervaring.

Goed kwekersrechtstelsel noodzakelijk
De tuinbouwsector in Vietnam groeit snel en er liggen dan ook volop mogelijkheden voor het Nederlandse bedrijfsleven voor het leveren van plantaardig teeltmateriaal van siergewassen, groentegewassen en aardappelen aan Vietnam. Om deze mogelijkheden echter te benutten, is een goed kwekersrechtstelsel noodzakelijk.

Naktuinbouw zal daarom de komende anderhalf jaar de Vietnamese overheid assisteren bij het versterken van het kwekersrechtstelsel via het project 'Strengthening the PVP system in Vietnam', gefinancierd door Agentschap NL (NL EVD International) van het ministerie van Buitenlandse Zaken in het kader van het 'Government to Government'-programma. Naktuinbouw heeft ervaring met vergelijkbare projecten in China en Indonesië. De verwachting is dat dit project zal bijdragen tot een verbetering van het kwekersrechtstelsel in Vietnam.

Het programma

Het project omvat de volgende onderdelen:

- Het opstellen van een plan van aanpak voor de implementatie van kwekersrecht in Vietnam

voor de komende tien jaar. Nu is kwekersrecht mogelijk voor 64 plantensoorten, in 2016 moet volgens UPOV 1991 kwekersrecht verleend kunnen worden aan alle geslachten en soorten van het plantenrijk;

- Het verbeteren van de kennis van het DUS-onderzoek door trainingen bij Naktuinbouw en in Vietnam;
- Het hogere kader van de betrokken ministeries de waarde van kwekersrecht tonen met onder meer lezingen, excursies naar kweekbedrijven, gesprekken met het ministerie van LNV en de Raad voor plantenrassen tijdens een bezoek aan Nederland. Een belangrijk onderwerp van

gesprek is de overname van de DUS-rapporten;

- Het creëren van begrip en kennis bij alle bij het kwekersrecht betrokken partijen (boeren, telers, kwekers, overheid, rechterlijke macht) via een seminar, het verbeteren van de website en het vertalen van belangrijke UPOV-documenten naar het Vietnamees.

Meer weten?

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Peter Lentjes (coördinator Internationale Projecten), tel. (071) 332 61 36, p.lentjes@naktuinbouw.nl

Boskoop wederom getroffen door Q-organisme

In juli is op een boomkwekerij in Boskoop een aantasting van de tamme kastanjesgalwesp (*Dryocosmus kuriphilus*) gevonden in vijf tamme kastanjabomen. De bomen waren al twee jaar in Nederland. Dit is de eerste keer dat deze galwesp in Nederland is gevonden.

De minister van LNV heeft vanwege de schadelijkheid, quarantaine status en op basis van de Europese regelgeving een kerngebied en een bufferzone ingesteld. In totaal gaat het om een gebied met een straal van 15 km. Voor planten van *Castanea* spp. (tamme kastanje) uit dit gebied geldt sinds 3 augustus 2010 een

vervoersverbod voor een periode van minimaal drie jaar.

Herkomst
De aangetaste bomen komen oorspronkelijk uit Italië, waar de galwesp op veel plekken voorkomt. De larve van deze galwesp zorgt voor vergroeiingen (gallen) in de jonge scheuten waardoor de groei vermindert en minder vruchten gevormd worden.

Biologie tamme kastanjesgalwesp

De tamme kastanjesgalwesp (*Dryocosmus kuriphilus*) behoort tot de orde Hymenoptera, waartoe ook bijen, mieren en wespen behoren. Alle gevonden exemplaren van de tamme kastanjesgalwesp zijn vrouwelijk. De galwesp heeft geen mannetjes nodig voor de voortplanting.

Herkenning

Voor het blote oog ziet de tamme kastanjesgalwesp er vrijwel hetzelfde uit als vele andere sluip- en galwespen. Ze zijn zwart met zes lichtbruine poten, vier doorzichtige vleugels en twee relatief lange antennen. Deze antennen zijn aan de basis lichtbruin, maar verder grotendeels zwart. Deze galwesp is slechts 2,5 tot 3 mm lang. Voor zover bekend zijn er geen andere insecten in Nederland die gallen maken op tamme kastanjabomen.

Schade

Vooral in gebieden waar veel tamme kastanjabomen voorkomen kan de galwesp grote schade veroorzaken aan de productie, het landschap en de natuur. Er zijn grote gebieden in Europa waar tamme kastanjabomen de belangrijkste beplanting is. Door de gallen die de galwesp maakt, kunnen jonge twijgen zich niet goed ontwikkelen, waardoor de vruchtvorming en groei sterk afneemt. Vanwege deze schade heeft de Europese Unie regels gemaakt om verdere verspreiding van de tamme kastanjesgalwesp te voorkomen. Dit betekent dat er maatregelen genomen moeten worden om vestiging en verspreiding van dit insect te voorkomen.

Afbeeldingen: nVWA

Nader onderzoek
De nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit (nVWA) heeft alle *Castanea*-planten in de omgeving van de vondst geïnspecteerd. Er zijn geen symptomen van aantasting gevonden.

Meer weten?
Voor meer informatie kunt u terecht op de Naktuinbouwwebsite www.naktuinbouw.nl/onderwerp/tamme-kastanjesgalwesp. Hier treft u ook het informatieblad aan dat door de nieuwe VWA is opgesteld over dit insect. Of bel met het team Keuringen Boomkwekerijgewassen tel. (0162) 511400.

Overzicht opleidingen najaar 2010

Opleiding	Kosten	Dagdelen	Data	Inschrijven kan tot
Ken je bedrijfstak 'Goede Sier Maken'	€ 399,-	2	27 oktober	15 september
Plantspecifieke PCR-technieken	€ 1.625,-	6	3, 4 en 5 november	8 september
Ken je bedrijfstak 'Spoor van het Zaad'	€ 399,-	2	3 november	27 september
NIEUW: Bedrijfshygiëne in siergewassen	€ 1.295,-	6	10, 17 en 24 november	27 september

Kennis & Competentieontwikkeling van start

Binnen de sector teeltmateriaal zijn initiatieven gestart en gerichte wensen geuit op het gebied van opleidingen. De Stuurgroep Kennis & Competentieontwikkeling inventariseert alle ideeën, pakt nieuwe initiatieven op en bundelt waar mogelijk.

De laatste jaren is er vanuit en voor de sector teeltmateriaal veel georganiseerd op het gebied van vak kennis. Niet alle initiatieven zijn echter bekend bij het bedrijfsleven of sluiten nog onvoldoende aan op de wensen van de sector. Daarom is een stuurgroep opgericht waarin onder meer de Groene Kennis Coöperatie, TTI Groene Genetica, Plantum NL, Wageningen UR, Clusius College, Wellant College, HAS Kennistransfer, Breedwize en Naktuinbouw zitting hebben. De stuurgroep is nog op zoek naar een aantal vertegenwoordigers direct vanuit het bedrijfsleven. De leden van de stuurgroep komen een aantal keer per jaar samen om ideeën te inventariseren en verder door te spreken.

Bedrijfsleven ontmoet groen onderwijs

Eén van de eerste initiatieven van de stuurgroep was het organiseren van een bijeenkomst op 22 april dit jaar bij Naktuinbouw in Roelofarendsveen, waarin het bedrijfsleven en het groen onderwijs elkaar konden ontmoeten. Met gastsprekers en discussies werd het huidige aanbod van groen onderwijs besproken en werden behoeften bij de bedrijven geïnventariseerd. Vooraf en aansluitend kon men een bezoek brengen aan de onderwijsinformatiemarkt die in het Variety Center van Naktuinbouw was ingericht. Bezoekers reageerden enthousiast op dit initiatief. Afgesproken is om in april 2011 een nieuwe bijeenkomst te organiseren.

Concrete uitkomsten

Naar aanleiding van de bijeenkomst werkt de stuurgroep een aantal ideeën verder uit. Een

concreet resultaat hiervan is dat de recent geïntroduceerde minor veredeling, die CAH Dronten en HAS Den Bosch hebben ontwikkeld, onder de aandacht is gebracht bij Hogeschool Leiden. Naar verwachting ontstaat een samenwerking in deze nieuwe veredelingsopleiding. Samen met de Groene Kennis Coöperatie, onderdeel van het ministerie van LNV, wordt gewerkt aan een 'Summer School' voor het MBO. Leerlingen in het middelbaar onderwijs kunnen in een korte periode 'snuffelen' aan de tuinbouw, met als doel hun interesse te wekken voor een loopbaan in de tuinbouw.

Nieuwe opleiding

In navolging van het initiatief van het Clusius College/Nova College en Seed Valley in Noord-Holland start in het studiejaar 2010/2011 een 'groene analistenopleiding' bij ROC/Hogeschool Leiden voor het westen, midden en zuiden van het land. Om een zo optimaal mogelijke aansluiting tussen het bedrijfsleven en deze nieuwe opleiding te realiseren, heeft Leon Mur van het Bioscience Park te Leiden (en afkomstig uit de zadensector) namens Hogeschool Leiden afspraken gemaakt met een aantal bedrijven in de sector. Naar aanleiding van deze gesprekken wordt de opleiding verder vormgegeven.

Meer weten?

Wilt u meer weten over bovenstaande initiatieven of wilt u informatie over deelname aan de stuurgroep? Neem dan contact op met team Communicatie & Opleidingen, tel. (071) 332 61 65, opleidingen@naktuinbouw.nl

NIEUW:

Opleiding Bedrijfshygiëne in Siergewassen

In navolging op de opleiding Bedrijfshygiëne in teeltmateriaal heeft Naktuinbouw een opleiding in bedrijfshygiëne ontwikkeld voor de sierteeltsector.

De opleiding gaat uitgebreid in op het herkennen van ziekten & plagen in siergewassen, het hygiëneprotocol en het beoordelen van praktijksituaties. Deelnemers krijgen inzicht in de verspreiding van ziekteverwekkers en welke maatregelen genomen kunnen worden. Na afloop kunnen cursisten zelf een risicoanalyse maken in hun eigen praktijksituatie en verbeteringen aanbrengen in bestaande bedrijfshygiënesystemen.

Doelgroep

De opleiding is bedoeld voor medewerkers die uitvoerend personeel aansturen, instrueren en controleren. De voertaal is Nederlands en de cursus wordt gegeven op MBO+/-HBO-niveau. De opleiding kost € 1.295,- (inclusief opleidingsmateriaal en warme maaltijden, excl. BTW) en wordt gegeven op 10, 17 en 24 november 2010 van 13.00 uur tot circa 19.00 uur bij Naktuinbouw in Roelofarendsveen. De uiterste inschrijfdatum is 27 september.

13e Plant Variety Protection Course geslaagd

De Plant Variety Protection Course (PVP Course), die werd gehouden 14 tot 25 juni, was ook dit jaar een groot succes. De deelnemers gingen met veel nieuwe kennis terug naar hun thuisland.

De opleiding geeft een introductie in kwekersrecht voor landen waar kwekersrecht wordt opgezet of onlangs van kracht is geworden. Deze landen werken aan een juridisch 'frame' om plantenrassen te beschermen in een intellectueel eigendomsrechtstelsel. Tijdens de PVP Course leren cursisten dit systeem verder uit te werken en te implementeren.

De 23 cursisten vormden een gemêleerd gezelschap en kwamen uit landen als Albanië, China, Cyprus, Egypte, Frankrijk, India, Indonesië, Iran, Kenia, Pakistan, Saoedi-Arabië, Servië, Zuid Afrika, Soedan, Oeganda, Uruguay en Zimbabwe.

Kennisoverdracht

Het programma behandelde onder meer de juridische en technische aspecten van het kwekersrechtstelsel en liet met praktische oefeningen zien wat DUS-testing inhoudt.

Meer weten over Naktuinbouw-opleidingen?

Bekijk de flyers op www.naktuinbouw.nl/service/opleidingen of neem contact op met team Communicatie & Opleidingen, tel. (071) 332 61 65 of e-mail: opleidingen@naktuinbouw.nl

Gastsprekers van Naktuinbouw, Plantum NL, UPOV en CPVO gaven lezingen over de facetten van het kwekersrechtsonderzoek. Daarnaast zijn er excursies gemaakt naar Bloemenveiling Floraholland Aalsmeer, Corn. Bak B.V. en NAK (Emmeloord). In het weekend heeft de cursusgroep een bezoek gebracht aan Amsterdam en de Zaanse Schans. De opleiding werd op

25 juni afgesloten met een 'farewell dinner'.

PVP Course in 2011

Wegens het grote succes van de opleiding wordt deze van 20 juni tot en met 1 juli 2011 weer georganiseerd. Aanmelden is nu al mogelijk. Kijk voor meer informatie op www.naktuinbouw.nl of www.cdic.wur.nl/UK/courses

Horti Fair 2010

Samen met het CPVO neemt Naktuinbouw ook dit jaar deel aan de Horti Fair met de stand 'House of Varieties'.

Het CPVO en Naktuinbouw tonen in de stand het kwekersrechtonderzoek. Het CPVO richt zich op het communautair kwekersrechtonderzoek, Naktuinbouw verricht het technisch onderzoek hiervoor. De Horti Fair (www.hortifair.nl) wordt gehouden van 12 tot en met 15 oktober in de RAI in Amsterdam, van 10.00-19.00 uur. Het thema van de beurs is 'Duurzaam verdienen'. Het House of Varieties is te vinden in de Europahal (stand 01.0425). Gratis entreekaarten ontvangt u via de vakbladen of via team Communicatie & Opleidingen, tel. (071) 332 61 65 of e-mail: communicatie@naktuinbouw.nl

Klachten?

Naktuinbouw beschikt over een klachtenprocedure welke wordt toegelicht op: www.naktuinbouw.nl (Servicecentrum). Ook is hierover een folder verschenen die u kunt downloaden of opvragen bij de klachtencoördinator. Deze is te bereiken via tel. (071) 332 62 22 of e-mail: klachten@naktuinbouw.nl. Het Stichtingsbestuur van Naktuinbouw kunt u bereiken via e-mail: bestuur@naktuinbouw.nl

Vacatures

Manager Financiën

De manager Financiën is verantwoordelijk voor het opstellen van begrotingen, jaarrekeningen en tussentijdse rapportages. Daarnaast ontwikkelt hij/zij financieel en fiscaal beleid en stuurt de afdeling Financiën aan. De manager Financiën heeft een vakgerichte HBO-opleiding (SPD/HOFAM).

Laborant

De Laborant voert routineonderzoek uit naar gezondheid (virussen, schimmels en bacteriën) van teeltmateriaal. De Laborant beschikt over een MLO-opleiding, richting biotechnologie of microbiologie (niveau 4).

Meer weten?

Bekijk de volledige omschrijvingen op www.naktuinbouw.nl of vraag een sollicitatie-informatiepakket aan via P&O, e-mail: p.en.o@naktuinbouw.nl

Vaste planten (vervolg van pag.7)

Export USA/Canada

In het kader van het programma 'Pre Shipment Inspection' (PSI) van Anthos zijn 1.197 partijen *Hosta* opgegeven voor afgifte van een Select Plant-partijverklaring. Er zijn 679 partijverklaringen afgegeven voor de export naar USA en Canada. Verder zijn 105 herkomstverklaringen *Convallaria* verstrekt.

Weefselkweek

Naktuinbouw heeft in overleg en

op verzoek van de weefselkweekbedrijven een handleiding opgesteld voor het toetsen van virussen in vaste planten.

Weefselkweekbedrijven kunnen hiermee hun klanten adviseren over het toetsen van initieel materiaal dat *in vitro* wordt gezet.

Inzet Adviescommissie

De Adviescommissie Vaste Planten heeft in haar bijeenkomst op 4 februari en 10 juni jl. de volgende aandachtspunten met betrek-

king tot de keuring van vaste planten benoemd: communicatie, uniformiteit en kwaliteit van de keuringen, gevolgd bij afkeuringen en de administratieve lasten.

Meer weten?

Het jaarverslag is op te vragen bij Dick van Pouderoijen, manager Keuringen Bloemisterijgewassen, tel. (071) 332 61 67 of e-mail: bloemisterij@naktuinbouw.nl

Pensionering Jacob de Roo

Jacob de Roo stopt per 1 oktober 2010 als keurmeester bij het team Keuringen Bloemisterijgewassen in verband met het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Dit na een dienstverband van bijna 42,5 jaar!

Jacob de Roo is onlosmakelijk verbonden met de keuring van chrysanten. Hij heeft zich bijna zijn hele werkzame leven ingezet voor de kwaliteit en met name de gezondheid van moerplanten en stekken van dit gewas. Daarbij heeft hij alle ontwikkelingen en problemen (en die waren er meer dan genoeg) in deze sector meegemaakt. Van het opleggen van moerplanten uit een bloemgewas voor de normaalcultuur, tot de huidige wereldwijde vermeerdering en beworteling op gespecialiseerde bedrijven voor de jaarrondteelt

van snijbloemen en potplanten. In de loop van de jaren is zijn takenpakket verder uitgebreid met het keuren van onder meer rozen en vaste planten. Dit heeft hij ook met heel veel plezier en met volle overgave gedaan. Zijn activiteiten zijn inmiddels overgenomen door deskundige collega's waarmee de kwaliteit en continuïteit van deze keuringen zijn gewaarborgd.

Wij wensen Jacob en zijn gezin een goede gezondheid en het allerbeste voor de toekomst toe.

Redactie:
Naktuinbouw
Alfred Klaver,
team Communicatie & Opleidingen
Postbus 40, 2370 AA Roelofarendsveen
T (071) 332 61 63 / F (071) 332 63 56
E info@naktuinbouw.nl W www.naktuinbouw.nl

Druk:
HooibergHaasbeek, Meppel

Basisontwerp:
Arno Geels & Lucie Vijverberg, Den Haag

In memoriam

Martien Hertgers

Op 23 juni 2010 overleed in zijn woonplaats Lieren op 84-jarige leeftijd de heer M. Hertgers, voormalig technisch leider chrysanten NAKS.

Hertgers was in de periode 1964 tot 1988 technisch leider van de keuringsafdeling chrysanten van NAKS. In die periode ontwikkelde de vermeerdering van dat gewas zich stormachtig. Van het stekken vanuit opgelegde moeren herfstchrysant uit het voorgaande jaar, dat op honderden aangesloten bedrijven plaatsvond, naar grootschalige virusvrije jaarrondproductie op een tiental bedrijven op

diverse internationale locaties. Aan een flink aantal nieuwe ziekten die ons land binnen kwamen moest het hoofd worden geboden (Japanse roest, floridamot, mineervlieg en Californische tripsen). Naktuinbouw en de sector herdenken in Martien Hertgers een betrokken, toegewijde en gezaghebbend medewerker.

nak'tuinbouw agenda

Bestuur
10 september Stichtingsbestuur
29 oktober Stichtingsbestuur
10 december Stichtingsbestuur

Sectorbestuur
23 november Boomkwekerijgewassen
25 november Bloemisterijgewassen
26 november Groentegewassen

Adviescommissie
15 oktober Groentezaden
19 oktober Fruitgewassen
20 oktober Aardbeiplanten
21 oktober Bosbouwkundig Teeltmateriaal
26 oktober Groenteplanten